Trafikutskottets betänkande 1985/86:11

om anslag till Postväsende (prop. 1985/86:100 bil. 8)

TU
1985/86:11

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas förslag som regeringen har förelagt riksdagen i budgetpropositionens bilaga 8 under avsnittet G. Postväsende jämte motionsyrkanden om införande av ett lägre porto för trycksaker och om återinförande av tidigare använt ortnamn i postadress.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag i här aktuell del av budgetpropositionen och föreslår att motionsyrkandena lämnas utan åtgärd resp. avstyrks.

Mot utskottsmajoritetens beslut att avstyrka motionsyrkandet om återinförande av tidigare använt ortnamn i postadress reserverar sig c-ledamöterna och vpk-ledamoten.

SJÄTTE HUVUDTITELN

Postväsende

Regeringen har i proposition 1985/86:100 bilaga 8 (kommunikationsdepartementet) under avsnitt G. Postväsende (s. 129–137) föreslagit riksdagen att

1. godkänna vad som i propositionen har förordats om inriktningen av postens verksamhet för budgetåren 1986/87–1988/89,

2. bemyndiga regeringen att besluta om höjningar av den statliga kreditgarantin för lån åt lantbrevbärare för inköp av motorfordon,

3. till Ersättning till postverket för befordran av tjänsteförsändelser för budgetåret 1986/87 anvisa ett förslagsanslag på 553 000 000 kr.,

4. till Ersättning till postverket för tidningsdistribution för budgetåret 1986/87 anvisa ett anslag på 30 000 000 kr.

Motionerna

1985/86:T205 av Jan-Erik Wikström och andre vice talman Karl Erik Eriksson (båda fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att trycksaksportot bör återinföras.

1985/86:T230 av Erkki Tammenoksa (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om återinförande av s. k. korsband.

1 *Riksdagen 1985/86. 15 saml. Nr 11*

Rättelse: S. 7 rad 1–2 Utgår: under rubriken "Gatuadress etc."

1985/86:T244 av Bengt Kindbom (c) vari yrkas att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförs om återinförande av tidigare använt ortnamn i postadress.

1985/86:T302 av Ingrid Sundberg och Håkan Stjernlöf (båda m) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen vidtar åtgärder i syfte att ge hushållen möjlighet till inköp av rabattmärken för bokförsändelser fr. o. m. år 1987.

Utskottet

Utskottet behandlar i det följande propositionsförslagen i den ordning efter vilken de har framförts i hemställan i propositionen. I anslutning till behandlingen av förslaget om inriktningen av postens verksamhet för budgetåren 1986/87–1988/89 behandlar utskottet motionsyrkandena i ärendet.

1. Inriktningen av postens verksamhet för budgetåren 1986/87–1988/89

Enligt beslut av riksdagen under förra riksmötet (prop. 1984/85:100 bil. 8, s. 87–100, TU 11, rskr. 203) har fr. o. m. den 1 juli 1985 nya former för statsmakternas styrning av posten införts. Styrningen av postens verksamhet skall sålunda i fortsättningen ske genom att mål för service, ekonomi m. m. fastställs på grundval av rullande treårsplaner. Fr. o. m. den 1 juli 1985 gäller vidare bl. a. att posten har i princip beslutanderätt över samtliga investeringar och att posten får finansiera alla investeringar med i rörelsen tillgängliga medel. Det fasta statskapitalet uppgår till 411 milj. kr. på vilket avkastning skall lämnas enligt statens avkastningsränta.

Posten har i augusti 1985 lagt fram en treårsplan för postens verksamhet under budgetåren 1986/87–1988/89. I propositionen har (s. 130–134) redovisats i huvuddrag postens förslag om mål för service m. m. för de två huvudaffärsområdena Brev och Paket samt Giro och Kassa och för de i dessa ingående olika affärsområdena, postens investeringsbehov för treårsperioden, som beräknas uppgå till ca 2 400 milj. kr. och investeringsbehovets fördelning på olika slag av investeringsobjekt, m. m.

Föredragande departementschefen framhåller att det som framför allt bör diskuteras och tas ställning till vid statsmakternas styrning av posten är mål för service och prisutvecklingen för postens viktigaste tjänster. Av särskilt intresse för statsmakternas styrning är enligt föredraganden servicenivån och tillförlitligheten i brevbefordran, tillgängligheten till kassaservice samt portoutvecklingen för 20-grams normalbrev.

Utskottet ansluter sig härvidlag till föredragandens uppfattning.

Servicemål för huvudaffärsområdet Brev och Paket redovisas i postens treårsplan med mål för dels servicenivå, dels tillförlitlighet i befordran. Servicenivån anger utlovad befordringstid för en försändelse enligt posttidtabellen. För normalbrev är postens mål att 98 % skall erhålla över-natt-befordran, och för ekonomibrev är målet att 100 % skall utdelas tredje vardagen efter inlämningsdagen. I fråga om tillförlitlighet är postens mål att

för samtliga brev till nära 100 % nå upp till den tänkta servicenivån. För normalbrev är enligt posten den uppmätta tillförlitligheten i genomsnitt ca 95 %. Att 100 % tillförlitlighet inte kan uppnås beror enligt posten bl. a. på mycket knappa tidsmarginaler i transportnätet och att störningar i flyg- och järnvägstrafiken kan förekomma.

Föredraganden anför att den servicenivå som posten redovisat i treårsplanen för huvudaffärsområdet Brev och Paket är klart tillfredsställande i dagsläget. Snabbheten i postbefordran måste, anför han, avvägas mot kundernas önskemål att vilja betala. Föredraganden framhåller att tillförlitligheten bör upprätthållas på en hög nivå. I överensstämmelse med vad posten angivit är det enligt föredraganden inte rimligt att kräva 100 % tillförlitlighet. Sådan tillförlitlighet bör dock enligt föredraganden vara målet och han anser han den nuvarande 95-procentiga tillförlitligheten borde kunna öka något.

Utskottet vill understryka att det är viktigt att åtagandena mot kunderna i fråga om brevbefordran kan uppfyllas, oavsett vilken nivå beträffande snabbheten man väljer. Det är därför angeläget att tillförlitligheten i postbefordran upprätthålls på en hög nivå. Av skäl som posten redovisat är det dock inte rimligt att kräva att 100 % tillförlitlighet skall uppnås. Sådan tillförlitlighet bör dock enligt utskottets mening vara målet.

När det gäller *servicemål för huvudaffärsområdet Giro och Kassa* behandlar föredraganden närmare frågan om tillgänglighet till kassaservice. Posten konstaterar att postkassanätet är rikstäckande i vad avser geografisk tillgänglighet och att mycket få hushåll i dag saknar tillgång till daglig postkassaservice. Föredraganden framhåller att denna höga täckningsgrad bör bibehållas. Föredraganden redovisar hur posten på olika sätt försöker förbättra tillgängligheten till kassaservicen i tätorterna såsom genom lördagsservice, vissa kvällsöppna postkontor, flyttning av postkontor till bättre affärslägen och upprustning av lokaler. Föredraganden framhåller att ansträngningarna för att förbättra tillgängligheten bör fortsätta och anför att det vidare är väsentligt att posten löpande anpassar servicegraden i kassanätet så att t. ex. väntetiderna på postkontoren är acceptabla för kunderna.

Utskottet har inte något att erinra mot de för huvudaffärsområdet Giro och Kassa uppställda servicemålen.

När det gäller *ekonomiska mål* har posten föreslagit att prisutvecklingen för framför allt 20-grams normalbrev bör vara att den högst skall ligga i nivå med ökningen av övriga priser i samhället. Föredraganden delar denna mening. Han framhåller att posten – i överensstämmelse med vad som föreslagits i treårsplanen – för direkt konkurrensutsatta produkter bör ta ut de priser som kunderna är beredda att betala. När det gäller utvecklingen av produktiviteten räknar posten med att personalproduktiviteten skall öka med minst 3 % per år. Föredraganden uttrycker tillfredsställelse med detta. Den beräknade ökningen innebär en med 1 % höjd ambitionsnivå.

Föredraganden framhåller vikten av att finansiella styrningskriterier i form av mått på *räntabilitet* (avkastning på eget kapital) och *soliditet* (relation mellan verkskapital och de totala tillgångarna) utarbetas. Han påpekar att posten för närvarande arbetar med ett projekt som syftar till att ta fram

principer för hur räntabilitetsmått och soliditetsmått skall kunna beräknas för olika verksamheter inom posten och avser att återkomma till regeringen i denna fråga när projektet har avslutats. Några mål i här aktuella finansiella termer bör därför enligt föredraganden inte nu anges av statsmakterna. Han anför emellertid att kraven på ränta på postens statslån och avkastning på postens statskapital givetvis skall ligga fast.

Utskottet konstaterar med tillfredställelse att ambitionsnivån i fråga om förbättring av postens personalproduktivitet har höjts. En fortlöpande förbättring av produktiviteten krävs för att – som utskottet också framhöll under förra riksmötet – en stabil ekonomi i kombination med en lugn portoutveckling på lång sikt skall säkerställas.

I likhet med föredraganden vill utskottet framhålla vikten av att finansiella styrningskriterier såsom räntabilitetsmått och soliditetsmått för olika verksamheter inom posten utarbetas.

Utskottet vill också framhålla det angelägna i att man så långt möjligt söker särredovisa de verksamheter som posten bedriver i konkurrens. Som utskottet underströk under förra riksmötet skall monopolverksamheten inte subventionera den konkurrensutsatta verksamheten. Den sistnämnda skall ge sådana positiva bidrag att postens servicenät kan bibehållas och att avgifterna för monopoltjänsterna kan hållas nere.

Vad som i övrigt anförs i här aktuell del av budgetpropositionen föranleder inte någon erinran från utskottets sida.

Sammanfattningsvis tillstyrker utskottet sålunda att riksdagen godkänner den förordade inriktningen av postens verksamhet för budgetåren 1986/87–1988/89.

Utskottet behandlar i detta sammanhang tre motionsyrkanden om införande av ett lägre porto för trycksaker samt ett motionsyrkande om återinförande av tidigare använt ortnamn i postadress.

Införande av ett lägre porto för trycksaker

Före den 1 juni 1981 fanns enligt den då gällande postavgiftskungörelsen (1971:745) separata taxor för befordran av brev, postkort, A-korsband resp. B-korsband. Som korsband befordras trycksaker och varuprov. A-korsband var korsband som skulle befordras och utdelas med samma hastighet som brev. Annat korsband var B-korsband. Avgifterna för korsband var lägre än avgifterna för brev och postkort. Vidare var avgifterna för B-korsband lägre än avgifterna för A-korsband.

I den fr. o. m. den 1 juni 1981 gällande förordningen (1981:193) om vissa postavgifter behandlas samtliga nu nämnda försändelseslag i avgiftshänseende likformigt som brev. Den nya förordningen innebar även att avgiftsnivån för brev höjdes. Avgiftsförändringen innebar bl. a. att kraven på snabbhet i befordran och vikten på försändelserna på ett annat sätt än tidigare bestämde avgifterna. Avgifterna har sedermera höjts ytterligare.

I förordningen om vissa postavgifter finns en normaltaxa och en ekonomitaxa. "Normalbrev" behandlas som A-post, vilket innebär att de delas ut första vardagen (måndag–fredag) efter inlämningen. "Ekonomibrev" be-

handlas som s. k. B-post, vilket innebär att de delas ut tredje vardagen (måndag–fredag) efter inlämningen. Avgifterna för ekonomibrev är lägre än avgifterna för normalbrev. I förordningen har inrymts ett bemyndigande för posten att sätta ned postavgifterna, om det är förenligt med verkets ekonomiska intressen. Posten har satt ned avgifterna för s. k. föreningsbrev och massbrev m. m. Sedan december 1984 finns ett system med frankoetiketter som efter avtal med posten får användes på försändelser innehållande böcker, tidskrifter, noter eller korrektur. Frankoettiketter finns dels för befordran av brev som A-post, dels för befordran av brev som B-post. Med frankoetiketter blir befordringsavgifterna för tyngre brev lägre än enligt normaltaxan resp. ekonomitaxan.

Det kan i detta sammanhang erinras om att posten under de senaste åren årligen har erbjudit allmänheten att köpa rabattfrimärken att användas som porton för normalbrev.

I tre motioner framförs yrkanden som syftar till att ett lägre porto för böcker m. m. skall införas. Kulturpolitiska m. fl. skäl åberopas. I motion T205 (fp) begärs sålunda att "trycksaksportot" skall återinföras. I motion T230 (s) begärs att "korsband" skall återinföras. I motion T302 (m) begärs att hushållen skall få möjlighet till inköp av särskilda rabattfrimärken för bokförsändelser. Rabattfrimärkena skulle enligt motionärerna bl. a. användas vid rekvision av böcker från förlag, varvid köparna skulle överlämna rabattfrimärken för försändelserna.

Utgångspunkt för utskottets syn på motionsyrkandena är att postens verksamhet skall bedrivas efter företagsekonomiska och affärsmässiga principer och att någon skyldighet inte kan anses föreligga för posten att vid portosättningen göra kulturpolitiska överväganden.

Frågan om posttaxorna och bokdistributionen uppmärksammades emellertid i proposition 1984/85:141 om litteratur och folkbibliotek (s. 24 och 25), vilken behandlades under förra riksmötet (KrU 21, rskr. 392). I propositionen redovisades att en särskild arbetsgrupp med företrädare för kommunikations- och utbildningsdepartementen samt postverket och statens kulturråd under en tid hade arbetat med att söka finna lösningar på de problem som portoavgifterna medförde för bokförlag, bokhandlare och kulturtidskriftsutgivare. Föredraganden förutskickade att ett uppdrag skulle lämnas statens kulturråd att i samarbete med postverket och med deltagande av företrädare för berörda branscher fortsätta det arbete som den nämnda arbetsgruppen hade inlett. Genom beslut i mars 1985 har regeringen gett kulturrådet det förutskickade uppdraget. Redovisning för uppdraget beräknas komma att lämnas under våren innevarande år.

Mot bakgrund av bl. a. det sålunda åt statens kulturråd lämnade uppdraget berörande de frågor som tas upp i de här aktuella motionerna bör dessa inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Återinförande av tidigare använt ortnamn i postadress

Enligt allmänna poststadgan, som beslutas av posten, skall postförsändelse vara försedd med tydliga och fullständiga uppgifter om adressat och

postadress för att komma adressaten till handa i behörig ordning och utan försening. Postadress består av utdelningsadress och ortsadress. Det förutsätts att gatunamn och husnummer skall finnas i utdelningsadressen när posten delas ut genom brevbäring i områden där gatunamn och husnummer förekommer. I områden där gatunamn och husnummer inte förekommer skall användas områdesbeteckning, bynamn, gårdsnamn e.d. som utdelningsadress och i förekommande fall även postlådenummer. Som ortsadress skall enligt allmänna poststadgan i allmänhet anges postnummer och namnet på adressorten, dvs. namnet på det postkontor från vilket postutdelningen utgår.

Namn på postkontor fastställs av posten. Innan sådant namn fastställs eller ändras skall emellertid posten enligt instruktionen för verket samråda med berörd kommun. Kan enighet därvid inte nås, skall ärendet underställas regeringen.

Postnummersystemet infördes år 1968. Med detta system har postsorteringen underlättats, och införande av avancerade tekniska hjälpmedel i postsorteringen har möjliggjorts.

Under årens lopp har en rad postkontor dragits in eller fått ändrade namn, vilket inneburit att många gamla ortnamn ej längre ingår i ortsadresser.

I motion T244 (c) framförs kritik mot att tidigare använda ortnamn har ersatts med andra namn i postadresser, trots att de postkontor som benämnts med de gamla ortnamnen finns kvar. Motionären anger i motionen vissa exempel på detta. Han framhåller bl.a. att de gamla ortnamnen har stort kulturhistoriskt värde. Enligt motionären kan tidigare använda ortnamn i postadresser återinföras i postadresserna utan problem. Återinförande av tidigare använt ortnamn bör därför enligt motionären på framställning medges. Motionären begär att riksdagen som sin mening skall ge regeringen detta till känna.

Under förra riksmötet behandlade kulturutskottet (KrU 1984/85:16 s. 57–60) motionsförslag som var likartade med det här aktuella i samband med att utskottet behandlade i bilaga 10 till 1984/85 års budgetproposition (s. 467–475) redovisade frågor om ortnamns värde och vård. I sitt av riksdagen (rskr. 253) i denna del godkända betänkande föreslog kulturutskottet avslag på motionsförslagen. Utskottet framhöll att ekonomiska och servicemässiga konsekvenser hade anförts mot att återinföra ortsadresser i fall där ändringen redan hade skett. I dessa fall kunde emellertid – anförde utskottet – en anmälan om komplettering av utdelningsadressen göras till kyrkobokföringen resp. lokala skattemyndigheten för att på detta sätt bevara den tidigare ortsadressen.

Någon anledning för riksdagen att ändra sitt ställningstagande i här aktuell fråga finns enligt trafikutskottets mening inte. Utskottet avstyrker därför motionen.

Utskottet vill i detta sammanhang nämna att man inom posten har inlett en verksamhet i vissa områden i landet som innebär att man upplyser allmänheten om att i anslutning till utdelningsadress eller som sådan adress kan anges församlingsnamn eller andra sedan gammalt använda namn på

områdena. Dessa namn avses bli intagna i postnummerkatalogen.

2. Övriga förslag i propositionen

Efter medgivanden av riksdagen har regeringen bemyndigat posten att bevilja statlig garanti – inom ramar som har bestämts av riksdagen – för lån åt lantbrevbärare för inköp av motorfordon.

Senast under förra riksmötet bemyndigade riksdagen regeringen att medge att ramen för den statliga kreditgarantin höjdes (prop. 1984/85:100 bil. 8, TU 11, rskr. 203). Ramen bestämdes då till 50 milj. kr.

Föredraganden anför bl. a. att erfarenheterna av kreditgarantisystemet har varit mycket goda och att postverkets finansiella förluster på grund av sitt åtagande har varit mycket små. Erfarenheterna hos postverket har enligt föredraganden emellertid visat att det utestående lånesaldot ökar relativt snabbt till följd av den snabba prisökningen på bilar samt ökningen av antalet lån. Han anser därför att ramen för den statliga kreditgarantin även i fortsättningen bör höjas i takt med behovet. För att tillgodose behovet av en snabbare beslutsprocess föreslår han att regeringen inhämtar riksdagens bemyndigande att fortsättningsvis få besluta om höjningar av ramen för kreditgarantin.

Utskottet tillstyrker att ett sådant bemyndigande lämnas och föreslår således i överenstämmelse med regeringens förslag att riksdagen bemyndigar regeringen att besluta om höjningar av kreditgarantin.

Utskottet har inte något att erinra mot regeringens förslag att för nästa budgetår 553 milj. kr. anvisas under anslaget till Ersättning till postverket för befordran av tjänsteförsändelser samt 30 milj. kr. under anslaget till Ersättning till postverket för tidningsdistribution.

3. Hemställan

Utskottet hemställer

1. att riksdagen

a) godkänner vad i propositionen har förordats om inriktningen av postens verksamhet för budgetåren 1986/87–1988/89,

b) lämnar motionerna 1985/86:T205 (fp), 1985/86:T230 (s) och 1985/86:T302 (m) om ett lägre porto för trycksaker utan åtgärd,

c) avslår motion 1985/86:T244 (c) om återinförande av vissa ortnamn i vissa postadresser,

2. att riksdagen bemyndigar regeringen att besluta om höjningar av den statliga kreditgarantin för lån åt lantbrevbärare för inköp av motorfordon,

3. att riksdagen till *Ersättning till postverket för befordran av tjänsteförsändelser* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag på 553 000 000 kr.,

4. att riksdagen till *Ersättning till postverket för tidningsdistribution* för budgetåret 1986/87 anvisar ett anslag på 30 000 000 kr.

Stockholm den 25 februari 1986

På trafikutskottets vägnar

Kurt Hugosson

Närvarande: Kurt Hugosson (s), Rolf Clarkson (m), Birger Rosqvist (s), Olle Östrand (s), Olle Grahn (fp), Gösta Andersson (c), Per Stenmarck (m), Rune Johansson (s), Margit Sandéhn (s), Hugo Bergdahl (fp), Görel Bohlin (m), Sten-Ove Sundström (s), Agne Hansson (c), Sven Henricsson (vpk) och Yngve Wernersson (s).

Reservation

Återinförande av vissa ortnamn i postadresser (mom. 1 c)

Gösta Andersson och Agne Hansson (båda c) samt Sven Henricsson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 6 börjar med "Någon anledning" och på s. 7 slutar med "Gatuadress etc." bort ersättas med text av följande lydelse:

Som nämndes i kulturutskottets ovannämnda betänkande har emellertid posten efter år 1973 beslutat att det skall vara möjligt att behålla den gamla ortsadressen när en poststation dras in och utdelningen sker från en annan station.

Trafikutskottet anser att de ekonomiska och servicemässiga konsekvenserna inte kan anses vara särskilt annorlunda mot att återinföra ortsadresser i fall där ändring redan har skett.

Utskottet vill i likhet med vad kulturministern underströk i ovannämnda proposition betona att det är av ett kulturhistoriskt och socialt värde att de nedärvda ortnamnen vårdas och bevaras. Därför bör man inom posten vara lyhörd för lokala opinioner när det gäller fastställande eller ändring av ortsadresser.

Vad utskottet sålunda anfört med anledning av motionen bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 1 c bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen

c) med anledning av motion 1985/86:T244 (c) om återinförande av vissa ortnamn i postadresser som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet härom anfört,

gotab Stockholm 1986 10403